

Vaste grond onder de natuurtuin

Tonneke Bekkers

Op een mooie, zonnige herfstdag nam ik deel aan een Springzaad-fietsexcursie in Maastricht. Het was een echte ontdekkingsstocht. We bezochten een tuin verscholen achter de oude stadsmuur, de moestuin van een basisschool en diverse natuurtuinen rond scholen. Zo'n natuurlijk ingerichte buitenruimte geeft meerwaarde want het biedt de mogelijkheid om het les- en activiteiten aanbod bij scholen en de kinderopvang boeiender en spannender te maken. Zo draagt de tuin bij aan kwaliteitsverbetering. Vandaar dat ik de excursie aangreep om antwoord te krijgen op de volgende vraag: "Hoe kan de natuurtuin wortel schieten, zodat een spannende, avontuurlijke schoolomgeving niet langer uitzondering is?". Kortom: "Hoe krijgen we vaste grond onder de natuurtuin?".

Groeien en bloeien

Het zal niemand verbazen dat het voor kinderen heerlijk is om door bosjes te rennen, uit het zicht van volwassenen een hut te bouwen of lekker te luieren in het gras. Het is inmiddels alom bekend dat spelen in de natuur de emotionele, intellectuele, lichamelijke en sociale ontwikkeling van het kind bevordert. Ook versterkt contact met de na-

tuur de verbeeldingskracht van het kind. Bovendien bevordert het een levenshouding waarbij er respect is voor alles wat groeit en bloeit. Hier komt nog bij dat de natuur vele mogelijkheden biedt om op speelse, ongedwongen wijze kinderen wat te leren. Een natuurtuin bij de kinderopvang of bij school geeft kinderen de mogelijkheid in een afgebakende, overzichtelijke omgeving op avontuur uit te gaan en biedt volop mogelijkheden om op speelse wijze te komen tot ervaringsgericht leren. Zo kan het groeiproces en de wisseling van de seizoenen van dichtbij worden gevolgd. Rekenvaardigheden worden gestimuleerd wanneer er eikeltjes worden geteld of een stukje grond voor de moestuin wordt uitgemeten. Fijne motoriek oefenen terwijl je zaadjes in de grond stopt. Zelfs de lees- en schrijfvaardigheid wordt gestimuleerd wanneer kinderen de werk-

map tuinieren door moeten lezen en vragen schriftelijk beantwoorden. Kortom: de natuurtuin biedt vele handvatten om de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen tot bloei te laten komen.

Groene vingers

Hoe kan de natuurtuin tot volle wasdom komen? Allereerst zijn "groene vingers" binnen de organisatie vereist. Een kinderopvangorganisatie of school die een natuurtuin aan wil leggen zal eerst binnen het team op zoek moeten naar medewerkers die het leuk vinden om te tuinieren en er een beetje verstand van hebben. Mensen die het leuk vinden om met de handen in de aarde te wroeten en hun enthousiasme uit kunnen dragen. Deze sleutelfiguren zullen het proces van de aanleg van een natuurtuin moeten aanjagen en vormgeven. Deze "groene vingers" dienen door de

organisatie te worden gekoesterd. Natuurlijk kunnen ook ouders het initiatief nemen tot de aanleg van een natuurtuin. Zij wenden dan hun invloed bij de leiding en de medewerkers aan.

Kruisbestuiving

Enthousiaste medewerkers moeten allereerst op zoek naar collega's die mee willen doen. Kennis van tuinieren is geen vereiste, een fikse dosis enthousiasme wel! Bij het brainstormen over de plannen is ruimte voor ieders inspiratie en kundigheid.

Zo zal degene met fascinatie voor mensen mogelijk kiezen voor een zintuigentuin die de aandacht vestigt op de smaak, de huid en het zien, terwijl de handwerkjuf kiest voor een kleurig mozaïek dat samen met de kinderen wordt gemaakt. Men zal elkaar inspireren en op prachtige ideeën brengen. Dankzij deze kruisbestuiving wordt geen enkele tuin hetzelfde.

Door te werken vanuit de inspiratie van de medewerkers zal de natuurtuin aansluiten bij het gedachtegoed van de betreffende school of kinderdagverblijf. De pedagogische visie zal zich weerspiegelen in de natuurtuin. Dit is een opdracht die de "groene vingers" uitdrukkelijk van de organisatie mee krijgen.

Hierbij is het wenselijk een pedagoog bij het ontwerp van de na-

tuurtuin te betrekken. Deze kan de pedagogische visie van de organisatie vertalen in wensen voor de tuin. Een organisatie die streeft naar zelfredzame kinderen zal dit bijvoorbeeld vertalen in de aanwezigheid van losse materialen waarmee de kinderen zelfstandig mogen bouwen. Hecht je meer aan kunstzinnige vorming dan zal eerder voor een openluchttheater gekozen worden.

Verwilderingbolletjes

Naast de aanwezigheid van "groene vingers" bij het personeel is het belangrijk dat ouders in een vroeg stadium bij de plannen betrokken worden. Er zullen beslist enthousiaste ouders zijn. Juist ook aan de overige ouders is het belangrijk om uit te leggen waarom het goed is dat kinderen zo nu en dan weg kunnen kruipen in een hut of mogen kleden met water en zand. Ook een buil vallen of een schram op de knie horen erbij. Zo leren kinderen hun grenzen kennen.

De ouders wordt vanaf het begin duidelijk gemaakt welke pedagogische visie er schuil gaat achter de natuurtuin. Dat vormt de bodem onder de tuin. Zo wordt de meerwaarde van de natuurtuin aan alle betrokkenen overgebracht. Er zal vraag ontstaan naar nog meer avontuurlijke en natuurlijke tuinen. Wanneer de kinderen moe en voldaan, zwart, met hier en daar een

schram, maar met stralende oogjes thuis komen, zullen de ouders enthousiast worden over de natuurtuin. Er worden dan als het ware verwilderingbolletjes geplant die zich langzaam maar zeker verspreiden.

Groene oases

De groene vingers en het proces rondom kruisbestuiving en verwilderingbolletjes, moeten gekoesterd en verzorgd worden. Ook is het belangrijk dat de organisatie uitkijkt naar een geschikte locatie waar de natuurtuin kan worden gerealiseerd. Het is prachtig als de tuin op een mooie groene locatie ligt zodat de buitenruimte in de natuurlijke, groene omgeving opgaat. Het maakt

Spelen met water op kinderdagverblijf 2 Zeesterren. (foto: Wouter van Santen)

de inrichting wat makkelijker, maar noodzakelijk is het zeker niet! Ik geniet van een mooie, groene natuurtuin die afsteekt tegen de achterliggende nieuwbouwwijk. Het maakt omwonenden attent op de stenige, ongezellige, monotone omgeving die steeds meer gemeengoed wordt en geeft een impuls voor verandering. Ga lekker aan de slag om op onverwachte plekken groene oases te creëren!

Tuinontwerp

Het initiatief om tot een natuurtuin te komen moet door de betrokkenen omarmd en gedragen worden. Zonder draagvlak zal er na de aanleg geen animo zijn om de tuin te onderhouden, te verzorgen en te gebruiken. Het is belangrijk de inspiratie vanuit de medewerkers en de ouders te halen. Echter, het gevaar dreigt dat er onvoldoende samenhang in de tuin zal zitten. Daarom is het belangrijk om een ontwerper in de arm te nemen. Deze vertaalt de wensen van de medewerkers in een ontwerp en ziet toe op de grote lijn van het geheel. Ook stuurt zo'n ontwerper het proces aan, maakt een planning en ziet toe op werkafspraken.

Bemesting

Het management van de organisatie dient de groene vingers en het initiatief rondom de natuurtuin te

ondersteunen. Er moet tijd en geld worden vrijgemaakt voor de ontwikkeling van de natuurtuin. De tuin dient als het ware bemest te worden. Het management bewaakt de voortgang van het proces, de taakverdeling en de werkafspraken. Pedagogisch medewerkers en leerkrachten die minder affiniteit hebben met natuurtuinen, die dikwijls zelf niet zijn opgegroeid met de vanzelfsprekendheid van buiten spelen, weten vaak niet goed wat ze met de tuin aanmoeten. Het is ook een taak van het management om hen te motiveren of bij te scholen in het gebruik van de tuin.

Oogsten

Een goed doordachte natuurtuin is een vertaling van de pedagogische ideeën van de organisatie. De natuurtuin geeft vele aanknopingspunten voor de ontwikkeling en ontplooiing van kinderen, maar is ook een verlengstuk voor het leerproces. De kinderen leren spelenderwijs. De leerkracht wordt uitgedaagd lesstof te ontwikkelen voor de praktijk.

Ook kan de natuurtuin ondersteuning bieden bij het leren plannen en het maken van afspraken. Het is leuk om samen met de kinderen een onderhoudsplan voor de tuin op te stellen. "Wanneer wordt er gezaaid? Wie geeft er water? Wie harkt?". De kinderen dragen medeverant-

(foto's: Machteld Klees)

woordelijkheid voor de tuin. Het is zaak samen met de kinderen regels voor gebruik op te stellen. Zo kan bijvoorbeeld de rode vlag worden gehesen wanneer de omliggende planten en bomen rust nodig hebben. Het leert kinderen rekening te houden met bloemen en planten. Het is een mooie oefening in sociaal gedrag. Bovendien kweekt het respect voor de natuur.

Vaste grond

Een natuurtuin kan tot volle wasdom komen wanneer wordt begonnen aan de pedagogische basis. Vanuit de pedagogische waarden en normen die de organisatie hanteert, wordt een uitdagende visie op spelen en leren ontwikkeld. Deze visie wordt door het gezamenlijke personeel ontwikkeld, natuurlijk worden ook ouders bij dit proces betrokken. Als ook het management achter de ontwikkelingen staat, ontstaat een vaste grond waarin de natuurtuin kan wortelen. De kinderen, waar alles om begonnen was, kunnen op zo'n plek gedijen.

Meer informatie:
www.natuurlijkkind.net